

Bylo to právě Černého *Registrum aneb Zpráva, co se kdy a o čem čísti má*, které Jan Blahoslav podrobil roku 1563 přísné kritice ve svém *Pilném rozjímaní* (kromě rukopisného pořádku Michalcova není žádný jiný plod této koncepce konkrétně zmiňován). Blahoslav se zde snaží obhájit svou kompromisní, dnes nedochovanou perikopální řadu vydanou ve stejném roce pod názvem *Titulové všech kázání neb Rejstřík titulův všech kázání*.³⁸⁴ Otevírá se tak otázka, zda Blahoslav při své polemice Augustův originál vůbec znal a měl možnost posoudit liturgický záměr v jeho celistvosti. Podle Jakuba Bílka totiž Augusta bratry z vězení žádal, aby »se k tomu uprázdnil na nějaký čas a tu knihu v spolku svém čtli a soudili«, na což dostal opakovaně odpověď, že to není možné.³⁸⁵ Zdá se tedy, že se rukopisy dostaly do ruky pouze Janu Černému, který dal Augustův soubor lekcí po přepracování vytisknout jako druhý díl svého – snad již připravovaného – díla pro potřeby bratrských soudců.³⁸⁶ O to zajímavější je ovšem nedávný objev rukopisného zlomku, jehož text odpovídá úryvkům z druhého dílu tisku *Knih služby Slova Božího*³⁸⁷ a který byl vytvořen přibližně v polovině šedesátých let 16. století v Přerově či jinde na Moravě.³⁸⁸ Je tedy možné, že moravská větev Jednoty v čele s Janem Blahoslavem se s původním Augustovým textem seznámila až po jeho propuštění z vězení, tedy po roce 1564.

Pod dojmem Blahoslavovy kritiky i s vědomím skutečnosti, že byly exempláře Augustových *Knih služby Slova Božího* později systematicky likvidovány,³⁸⁹ máme tendenci soudit, že byl popsán pokus o reformu liturgického roku celkově neúspěšný. Není to však docela pravda. Roku 1554 – již se dvěma nově zvolenými biskupy Janem Černým a Matějem Červenkou – usnesla bratrská synoda, aby »bez opouštění čtení přiložených [...] přece pořádek víry obecné křesťanské [...] kázán a v lid uvozován byl a písma svatá k tomu sloužící prorocká, evanjelistická i apoštolská, aby pilně v zbořích čtena byla«,³⁹⁰ což popsanému Augustovu záměru nijak neodporuje. Ve svém *Pilném rozjímaní* svědčí naopak Blahoslav v první polovině šedesátých let o tom, že členové české větve Jednoty jsou na nový systém čtení už natolik zvyklí, že jej odmítají opustit, a ústy své proti-

---

změněné, předělané, zarmoutil se nad tím, a pohnul na ně velmi, [...] až jím ten jích rejstřík zastavil i s těmi řečmi, aby jich více mezi lidmi nevydávali a jich užíváno aby nebylo.«

³⁸⁴ Praha, Národní knihovna České republiky, rkp. XVII E 69, f. 3^v, 23^r.

³⁸⁵ Brno, Moravský zemský archiv, rkp. inv. č. 184, sign. Cerr II, č. 65, f. 41^r (cit. dle M. ČEJKA: *Historie pravdivá*, s. 115).

³⁸⁶ Srov. J. SMOLÍK: *Bratr Jan Augusta*, s. 72; E. BAŤOVÁ: *Augustovo Registrum aneb Zpráva, co se kdy a o čem čísti má a jeho kontext*, s. 202-204. Sem by také mohla směřovat dosud jen těžko vysvětlitelná textová varianta v roudnickém exempláři Bílkovy *Historie pravdivé*, která pasáž týkající se Augustovy druhé žádosti o posouzení rukopisu – »žádal jich znovu, aby ale oni sami starší ji čtli a soudili« – doplňuje v souvislosti s počtem starších číslovkou »tři«. Lze tedy usuzovat, že písař roudnického exempláře doplnil podle sobě známého kontextu (jak to činil i v řadě jiných případů), že šlo o ostatní tři tehdejší biskupy, tedy Jana Blahoslava, Matěje Červenku a Jiřího Izraele. Ani tentokrát však údajně Augusta se svou žádostí neuspěl. Viz Nelahozevs, Roudnická lobkowiczská knihovna, rkp. VI Ed 7, p. 108, srov. František BEDNÁŘ (ed.): *Jakub Bílek: Jan Augusta v letech samoty 1548-1564*, Praha 1942, s. 114.

³⁸⁷ Praha, Knihovna Národního muzea, zlomek, sign. I D b 1/24/a, viz Michal DRAGON et al. (eds.): *Rukopisné zlomky Knihovny Národního muzea. Signatury I D, I E a I G*, Praha 2016, s. 94.

³⁸⁸ Dataci uvedenou ve výše uvedeném katalogu upřesnila E. BAŤOVÁ: *Prolegomena k interpretaci a dataci nově objeveného Augustova Summovníku*, s. 14-15.

³⁸⁹ Jiří JUST: *Summovník Jana Augusty a jeho dochování. Příspěvek k tématu bratrské knižní kultury a k možnostem jejího dalšího výzkumu*, in: Tabita LANDOVÁ (ed.): *Jan Augusta. Nové texty – nové perspektivy* [= Studie a texty Evangelické teologické fakulty, 28], Praha 2017, s. 49.

³⁹⁰ A. GINDELY: *Dekrety Jednoty bratrské*, s. 175.

strany dokonce tvrdí, že »v zbožích českých předce to se výborně zvlášť nyní trefuje, nebo na kázání bratrské nejde žádný než jednomyslný a někteří dobré vůle lidé a dověrnosti k Jednotě mající«.³⁹¹ Teprve postila Ondřeje Štefana z roku 1575,³⁹² která navazuje na zmíněné Blahoslavovo *Registrum titulův všech kázání*, byla tak zřejmě výraznějším úspěchem moravské větve Jednoty o sjednocení liturgické praxe podle kompromisních formulářů, i ta však stabilně připisuje jednu starozákonní (a to často z Augustovy koncepce převzatou) perikopu jitřní či obecně první bohoslužbě. Zachovány jsou zde rovněž Augustovy tematické nadpisy, a dokonce i spojení šesti nedělí před adventem s tématem Božího Otcovství – v souladu s tradicí jsou však tyto neděle zařazeny na konec liturgického roku. Do *Šamotulského kancionálu* pak bylo nově zařazeno a dále tradováno devět invitorii se Šturmovými a Augustovými texty (ačkoli před zveřejněním značně přepracovanými). Je tedy zjevné, že editoři zpěvníku, mezi nimiž byl vedle Blahoslava právě i Adam Šturm, počítali s rozsáhlejší a římské tradici bližší formou slavení matutina alespoň o významnějších svátcích temporálu.

Ať již však měli doboví kritici celé reformy v rukou Michalcovy perikopy ze čtyřicátých let, Augustův rozvrh lekcí k matutinu, nebo pouze jeho Černého přepracování, je nutno přiznat, že správně vnímali, k jak významnému posunu v liturgickém myšlení zde došlo: na rozdíl od ediční práce na *Rohově kancionálu*, při níž byli bratři ochotni zachovat – a dokonce i využít – vizuální návaznost na utrakvistickou tradici, zde se s ní vlivem důsledného sledování *Apostolika* rozcházejí demonstrativně a rozpoznatelně již při pohledu na první stranu kterékoli nové liturgické knihy. Snaha o vizuální kontinuitu s tradiční podobou obřadů byla přitom zcela typická a legitimizující také pro reformy uvnitř utrakvistické církve i pro české luterány.³⁹³ Není proto těžké pochopit, že ve vyhrocené situaci po porážce saského kurfiřta a knížete Jana Bedřicha 24. dubna 1547, která pro bratry znamenala počátek silných represí, začala být podobná demonstrativní gesta vnímána s velkými obavami. Vládnoucí strach, o němž Blahoslav ve svých zprávách o událostech z roku 1547 mluví velice sugestivně (»velmi hrozné a strašlivé pokušení přišlo na Jednotu, až srdce téměř všech jakýmsi zvláštním pokušením a divným strachem naplněna byla«),³⁹⁴ už zůstává se sporem o reformu liturgického roku vždy spojen. Augustův *Summovník* byl ještě kolem roku 1570 několikrát označen jako nebezpečí (»ta kniha se dělá a s ní se pospíchá, přitom nebezpečenství i vám i jiným, a snad i vši Jednotě nastává«),³⁹⁵ jehož je potřeba se bát: »[...] ta kniha, Summovník, některým pobožným a rozumným lidem v ruce již přišla, a tudíž snad na světlo všechněm oudům Jednoty, a strach [mám, že] i jiným, vyskočí.«³⁹⁶

³⁹¹ Praha, Národní knihovna České republiky, rkp. XVII E 69, f. 42^r.

³⁹² Ondřej ŠTEFAN: *Výklad řeči Božích, kteréž ve dny nedělní a sváteční v shromážděních křesťanských od učitelův Jednoty bratrské obecně předkládány bývají*, Ivančice 1575, viz *Databáze Knihopis*, č. K15953.

³⁹³ David HOLETON: *The Evolution of Utraquist Eucharistic Liturgy: A Textual Study*, in: Zdeněk V. DAVID – David HOLETON (eds.): *The Bohemian Reformation and Religious Practice*, sv. 2: *Papers from the XVIIIth World Congress of the Czechoslovak Society of Arts and Sciences*, Brno 1996, Praha 1998, s. 110; K. HORNÍČKOVÁ – M. ŠRONĚK: *Umění české reformace*, s. 232.

³⁹⁴ Praha, Národní knihovna České republiky, rkp. XVII E 69, f. 137^r.

³⁹⁵ A. GINDELY: *Dekrety Jednoty bratrské*, s. 229.

³⁹⁶ Brno, Moravská zemská knihovna, rkp. 114, f. 339^r (M. ČEJKA – D. ŠLOSAR – J. NECHUTOVÁ: *Gramatika česká*, s. 359).